

Підсумовуючи, можна стверджувати, що в Україні суб'єктами нормотворчого процесу на різних рівнях управління прийнята значна кількість правових документів, що забезпечують розвиток правової освіти та правового виховання. Разом із тим правоосвітня практика свідчить про наявність значних прогалин у правовому регулюванні відносин суб'єктів правової освіти, що негативно позначається на рівні правової обізнаності громадян. Зміст законодавчих і підзаконних актів не повною мірою відбиває нові цілі й завдання розвитку українського суспільства. До того ж на державному рівні взагалі відсутні концептуальні та стратегічні документи, які б визначали основні засади реалізації державної політики в галузі правової освіти.

У подальшому необхідно провести додаткове дослідження нормативно-правової бази, що регулює правовий режим у сфері публічного управління правовою освітою, для виявлення суперечностей між діяльністю та її правовим забезпеченням, а також суперечностей у самому правовому регулюванні цієї сфери. Узагальнення результатів надасть підстави для розроблення пропозицій щодо вдосконалення та розвитку відповідної нормативно-правової бази.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР, із змінами станом на 30 верес. 2016 р. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Макарова О. В. Правові основи регулювання правової освіти в Україні / О. В. Макарова // Вісник Акад. адвокатури України. 2012. № 3 (25). С. 83–89.
3. Про Національну доктрину розвитку освіти: Указ Президента України від 17 лип. 2002 р. № 347/2002. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>.
4. Про інформацію: Закон України від 2 жовт. 1992 р. № 2657-ХІІ, із змінами станом на 1 січ. 2017 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.
5. Про Національну програму правової освіти населення: Указ Президента України від 18 жовт. 2001 р. № 992/2001. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/992/2001>.
6. Скаун О. Ф. Теорія держави і права: підручник: пер. з рос. Харків: Консум, 2001. 656 с.

Надійшла до редколегії 10.05.2017 р.

УДК 351:338.2

ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ДЕРЖАВНИХ БОРГОВИХ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

Гончарук Д. В.,

*аспірант кафедри управління національним господарством та економічної політики,
Національна академія державного управління при Президенті України,
м. Київ*

Розглянуто основні визначення поняття “державне регулювання економіки” та наведено уточнене визначення. Вивчено визначення понять “державне регулювання ринку цінних паперів”, “ринок цінних паперів”, “боргові цінні папери” та “державні боргові цінні папери”, визначено риси, що притаманні поняттям, та проведено їхню класифікацію. Розроблено авторське визначення поняття “державне регулювання ринку державних боргових цінних паперів”.

Ключові слова: державне регулювання економіки, боргові цінні папери, ринок цінних паперів, державні боргові цінні папери, публічне адміністрування.

© Гончарук Д. В., 2017

Honcharuk D. V.,

Postgraduate Student of National Economy Management and Economic Policy Faculty,
NAPA, Kyiv

DEFINING THE ESSENCE OF THE NOTION OF PUBLIC MANAGEMENT OF GOVERNMENT DEBT SECURITIES MARKET

Definitions of the notion of "Public Regulation of the Economy" are considered. Author analyzes definitions of "Public Regulation of Securities Market", "Stock Market", "Debt Securities", "Government Debt Securities" and proposes classification of these notions. Author gives his own definition of the notion of "Public Regulation of Government Debt Securities Market".

Key words: Public regulation of economy, debt securities, debt securities market, government debt securities, public administration.

Реформування державного регулювання ринку державних боргових цінних паперів набуває все більшого значення в умовах погіршення економічного становища в країні. Особливе занепокоєння викликає постійне збільшення обсягів державних запозичень, що мають стабільну тенденцію до зростання, одночасно з відсутністю нових джерел доходів, що могли б забезпечити обслуговування та повернення державного боргу. Велику частину державного боргу втілено саме у вигляді державних боргових цінних паперів. Для правильного вибору та більш ефективного використання форм, методів та засобів державного впливу, необхідно чітко розуміти, що саме розуміється під державним регулюванням державних боргових цінних паперів як у вітчизняній, так і в зарубіжній науковій думці.

Теоретичними розробками у сфері державного регулювання займаються такі вчені, як В. Авер'янов, В. Бакуменко, Ю. Оболенський та ін. Вивченням державного регулювання економіки займаються, зокрема: Ю. Бажал, В. Бодров, В. Геєць, В. Гриньова, І. Михасюк, Д. Стеченко, Г. Третьак та ін. Питаннями вивчення ринку державних цінних паперів займаються: О. Біла, С. Єш, Ю. Кравченко, В. Лісовий, І. Лютий, Н. Чередніченко та ін.

Серед зарубіжних вчених, які у своїх працях розглядають проблеми державного регулювання економіки загалом та державного регулювання ринку цінних паперів зокрема, необхідно назвати: Дж. Бенстона, П. Йоскова, Р. Літана, Р. Ллевеліна, Р. Нола, Дж. Стіглера, Дж. Стігліца, Ю. Фама та ін.

У вітчизняній та зарубіжній літературі науковці великої уваги приділяють вивченню процесу державного регулювання ринку цінних паперів загалом, а проблеми державного регулювання саме ринку державних боргових цінних паперів висвітлюють недостатньо. Також слід вказати на необхідність уточнення поняття "державне регулювання" та аналізу його основних відмінностей від поняття "державне управління".

Стаття покликана проаналізувати відмінність понять "державне управління" та "державне регулювання", на основі аналізу визначень, наданих вітчизняними та зарубіжними науковцями, сформулювати уточнені визначення понять "державне регулювання економіки", "ринок цінних паперів", "ринок боргових цінних паперів" та "ринок державних боргових цінних паперів", розглянувши сутність окремих понять, сформулювати узагальнене визначення поняття "державне регулювання ринку державних боргових цінних паперів".

Державне регулювання ринку державних боргових цінних паперів є складним поняттям, тож доцільно провести його вивчення в розрізі рівнів розуміння, а також у загальному вигляді. На нашу думку, доцільно так розподілити загальне поняття:

- рівень процесу – державного регулювання (Д.р.);
- рівень об'єкта регулювання – ринку державних боргових цінних паперів.

Почнімо з першого рівня, тобто проаналізуємо, що в собі містить поняття Д.р. та які з визначень є найбільш прийнятними для використання в контексті регулювання державного сектора економіки, а конкретно – ринку державних боргових цінних паперів. Розгляньмо визначення Д.р., запропоновані в українській та зарубіжній науковій літературі.

В енциклопедичному словнику з державного управління Д.р. визначається як “сукупність цілеспрямованих форм, методів і напрямів впливу, що застосовуються органами державного управління для впорядкування системи суспільно-економічних відносин з метою стабілізації і пристосування існуючої суспільно-політичної системи до умов, що змінюються” [1]. У цьому визначенні Д.р. характеризується як певний інструментарій, що використовується державою для впливу на суспільну систему.

У підручнику “Державне управління” поняття Д.р. визначено як один з економічних методів державного управління, нарівні з такими методами, як індикативне планування, грошово-кредитна політика тощо [2]. Як ми можемо побачити, у цьому випадку поняття державного регулювання звужено лише до трактування Д.р. як одного з методів управління.

Поняття Д.р. здебільшого в науковій літературі використовується в контексті впливу саме на економічні процеси. Зокрема, В. Бакуменко використовує термін Д.р. саме в контексті аналізу економічного напрямку державної діяльності [3]. Хоча, на нашу думку, поняття Д.р. може застосовуватись і для опису інших сфер суспільної діяльності, а не тільки економіки. Наприклад, ми можемо стверджувати, що доцільно використовувати це поняття в тих сферах, де держава відповідно до своїх цілей має намір здійснювати опосередковане управління – тобто зосереджуватись на непрямому впливі на суспільні процеси. Такий вплив необхідний у тих сферах суспільного життя, де держава хоче стимулювати саморегулювання, або встановлює чіткі правила гри, втручаючись у процеси тільки в разі порушення цих правил гри суб'єктами процесу, або визнає такі процеси небезпечними для існування системи.

Необхідно наголосити, що необхідно розрізняти поняття “державне управління” та “державне регулювання”. За твердженням В. Авер'янова, необхідно досліджувати різницю між цими поняттями, враховуючи різний зміст понять “управління” та “регулювання” [4]. Зокрема, управління зазвичай визначається як цілеспрямована дія суб'єкта управління на об'єкт управління з метою досягнення цілей управлінського впливу. Регулювання, у свою чергу, маючи певні спільні риси з поняттям “управління”, все ж передбачає вплив не тільки на об'єкт управлінської дії, але й на навколишнє середовище, яке, у свою чергу, впливає на поведінку об'єкта та деякою мірою її визначає. Тож, різницю між поняттями “державне управління” та “державне регулювання” необхідно розглядати через співвідношення змісту вищезазначених понять

з урахуванням виконання державою своїх функцій. Тобто ми можемо стверджувати, що державне управління передбачає більш прямий вплив на суспільні процеси та має здебільшого розпорядчий характер. Державне регулювання, у свою чергу, орієнтовано як на прямий вплив на суспільні процеси, так і на створення необхідних умов для розвитку таких процесів у тому чи іншому напрямі. Державне регулювання передбачає більшу альтернативність у поведінці об'єктів управлінського впливу.

Розгляньмо зміст більш вживаного в літературних джерелах поняття – державне регулювання економіки (ДРЕ).

У своїй праці С. Чистов пропонує розглядати ДРЕ з теоретичного та практичного боків. З теоретичної точки зору ДРЕ виступає системою знань про сутність, правила та закономірності у використанні методів впливу на соціально-економічну систему держави з метою досягнення цілей, визначених економічною політикою держави. З практичної точки зору ДРЕ розглядається як цілеспрямована діяльність, що передбачає вплив на складові економічної системи задля досягнення пріоритетів економічної політики [5]. У даній інтерпретації в першому випадку ДРЕ розглядається як галузь знань, а другому – як процес.

І. Михасюк у своїй праці стверджує, що ДРЕ – це комплекс заходів держави, спрямованих на скерування суб'єктів економічної діяльності в напрямі, необхідному для досягнення поставлених органами влади цілей [6]. Це визначення подібне до наведеного в енциклопедичному словнику, тобто ДРЕ визначається як сукупність певних заходів, але така, що має комплексний характер, тобто включає взаємозв'язки між складовими елементами вказаної сукупності.

Г. Третяк розглядає ДРЕ, як “комплекс заходів держави, спрямованих на скерування поведінки суб'єктів господарювання в напрямі, необхідному для досягнення поставлених органами державної влади цілей [7]. Це визначення майже повністю повторює визначення, що дане І. Михасюком.

На думку В. Гриньової, “ДРЕ – це втручання державних органів влади за допомогою різних методів та інструментів у розвиток основних економічних процесів із метою забезпечення позитивних соціально-економічних результатів” [8].

Д. Стеченко визначає ДРЕ як вплив держави на відтворювальні процеси в економіці відповідними засобами з метою зорієнтувати суб'єктів господарювання та окремих громадян на досягнення цілей і пріоритетів державної політики суспільного розвитку [9]. Тобто акцент ставиться на тому, що ДРЕ виступає як дія, вплив, тобто діяльність спрямована на певну мету.

Проаналізувавши наведені визначення, ми можемо виокремити два основних напрями, за якими визначається ДРЕ, а саме: 1) сукупність або комплекс заходів, методів та форм впливу; 2) процес, вплив, діяльність органів державної влади.

Розгляньмо позицію зарубіжних вчених щодо державного регулювання.

Державне регулювання розглядається за кордоном здебільшого у відношенні до подолання негативних явищ, що виникають через ситуації неспроможності ринку. Необхідність державного втручання було обґрунтовано представниками кейнсіанської школи після криз 20-х – 30-х рр. ХХ ст. Вивченням теорій державного регулювання займалися такі вчені, як Ю. Фама, Дж. Стіглер, Дж. Бенстон, П. Йосков, Р. Нолл та ін.

Дж. Стігліц зазначає, що основою для застосування механізмів державного регулювання є необхідність подолання наслідків неспроможності ринку, так званих негативних екстерна лій [10].

Р. Літан поділяє регулювання на два типи – економічне та соціальне регулювання. Перше пов'язано з регулюванням цін та тарифів, друге – з подоланням негативних екстерна лій [11].

Порівнявши думки авторів ми бачимо, що здебільшого поняття Д.р. у більшості випадків у вітчизняній літературі вживається у значенні саме регулювання економіки державою. На наш погляд, кращою є позиція закордонних вчених, які визначають процес регулювання як необхідність втручання органів державної влади у суспільні процеси при неспроможності саморегулювання в підсистемах суспільного організму. Тобто коли система без зовнішнього втручання не може позбутись від негативних ефектів, які вона продукує у процесі своєї діяльності. Необхідно зазначити, що має йтися не тільки про економічні, але і про соціальні та суспільно-політичні процеси.

Узагальнюючи думки, наведені вище, ми можемо стверджувати, що науковці диференціюють поняття “державне управління” та “державне регулювання”. Так поняття “державне регулювання” розглядають як більш широке, ніж “державне управління”. “Державне управління” здебільшого зосереджено на безпосередньому впливі суб'єкта на об'єкт, у той час як “державне регулювання” здебільшого повинно бути спрямовано на вплив на середовище, у якому існує об'єкт управління, хоча також може використовуватись прямий вплив.

Тож, підсумовуючи, ми можемо навести таке розуміння змісту поняття “державне регулювання”: це є комплекс заходів прямого та опосередкованого впливу органів державної влади на суспільні процеси з метою подолання негативних наслідків неспроможності ринку та задля досягнення цілей суспільного розвитку.

Наступним елементом аналізу виступає поняття ринку державних боргових цінних паперів.

Узагалі ринок державних боргових цінних паперів є складовою частиною ринку боргових цінних паперів держави, який, у свою чергу, є складовим елементом ринку цінних паперів.

Для кращого розуміння погляньмо, що ж науковці розуміють під поняттями “ринку цінних паперів” (РЦП) та “державні боргові цінні папери”.

З. Мочаліна так визначає РЦП: “...сукупність відносин фінансового ринку, пов'язаних із випуском і обігом цінних паперів, а також форми й способи цього обігу, тобто це форма розподілу й перерозподілу фінансових ресурсів з метою повнішого забезпечення потреб економіки в ресурсах та їхнього ефективного використання” [Цит. за: 12]. Як ми бачимо, ринок цінних паперів тут виступає одним з елементів відносин фінансового ринку, основною метою яких є мобілізація додаткових коштів.

Також автор дає визначення боргових цінних паперів – таких паперів, за якими емітент зобов'язується повернути кошти у визначений термін інвестору, але які не дають жодних прав на управління підприємством чи організацією емітента [12]. Це визначення боргових цінних паперів ставить наголос на відсутності переходу права управління до інвестора, але не вказує на плату за користування інвестиційним ресурсом з боку емітента.

На думку І. Благуна, Р. Сороки, І. Єлейко, РЦП являє собою “систему економічних відносин, пов’язаних із випуском, розміщенням та перепродажем цінних паперів”. Автори також визначають РЦП як сукупність відносин із приводу обігу цінних паперів.

Боргові цінні папери, на думку цих авторів, являють собою “зобов’язання, згідно з якими позичальник гарантує кредиторі виплату певної суми через визначений термін часу і виплату доходу, передбаченого умовами позики” [12]. Наведене визначення вказує на зобов’язання емітента повернути кошти через певний проміжок часу, але додатково вказано і на необхідність виплати доходу за борговими цінними паперами.

Н. Чередніченко розглядає РЦП як один з елементів фінансового ринку, що охоплює ринок грошовий і ринок капіталів та за допомогою цінних паперів забезпечує акумуляцію, розподіл та перерозподіл фінансових ресурсів [13]. У своєму визначенні цей автор поділяє ринок цінних паперів на два сегменти – грошовий ринок (короткостроковий) та ринок капіталів (довгостроковий). Визначення боргових цінних паперів аналогічне до наданого З. Мочаліною.

На думку В. Мельника, РЦП являє собою “досить широку сукупність суспільних відносин, які виникають і існують з приводу цінних паперів, включаючи державне та інституційно-правове їх регулювання” [14]. Як ми можемо бачити, автор наголошує на тому, що відносини, що формують ринок, мають не тільки економічну природу, але і включають в себе державне та правове регулювання.

У праці В. Лісового зазначається, що боргові цінні папери – “це цінні папери, що посвідчують відносини позики і передбачають зобов’язання емітента сплатити у визначений строк кошти відповідно до зобов’язання” [15].

Проаналізувавши визначення, надані вченими, ми можемо навести узагальнене визначення РЦП, а саме: сукупність суспільних відносин, що виникають у процесі випуску, продажу та обігу цінних паперів з метою більш ефективного використання фінансових ресурсів.

Взагалі боргові цінні папери можемо визначити як цінні папери, що посвідчують зобов’язання емітента сплатити у визначений термін передбачену суму коштів та суму доходу і не передбачають перехід прав управління від емітента до утримувача цінного паперу.

Державні цінні папери загалом та державні боргові цінні папери зокрема відрізняються від інших цінних паперів тим, що емітентом таких цінних паперів є держава.

Тобто визначення державних боргових цінних паперів можна сформулювати так: державні боргові цінні папери – це цінні папери, що посвідчують зобов’язання держави у визначений термін виплатити визначену суму коштів та суму доходу, яке не передбачає переходу майнових прав від держави до утримувача цінного паперу.

Для більш повного розуміння суті необхідно розглянути, як вказані поняття визначено в нормативно-правових актах України.

Загальні засади державного регулювання РЦП визначено в Законі України “Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні” від 30 жовтня 1996 р. № 448/96-ВР. Закон містить таку дефініцію: державне регулювання ринку цінних паперів – здійснення державою комплексних заходів щодо впорядкування, контролю, нагляду за ринком цінних паперів та їх похідних та запобігання зловживанням і порушенням у цій сфері [16].

Щодо визначення поняття РЦП та державних боргових цінних паперів необхідно звернутись до Закону України “Про цінні папери та фондовий ринок” від 23 лютого 2006 р. № 3480-IV. У цьому нормативно-правовому акті РЦП визначено як сукупність учасників фондового ринку та правовідносин між ними щодо розміщення, обігу та обліку цінних паперів і похідних (деривативів).

Боргові цінні папери визначено як цінні папери, що посвідчують відносини позики і передбачають зобов'язання емітента або особи, яка видала неемісійний цінний папір, сплатити у визначений строк кошти, передати товари або надати послуги відповідно до зобов'язання [17].

Ми можемо стверджувати, що визначення, наведені в законодавстві, у цілому збігаються з визначеннями понять, що наводяться науковцями. Хоча й існують певні відмінності. Також ми можемо стверджувати, що не існує чіткого визначення саме державних боргових цінних паперів.

Розглянувши окремо визначення поняття “державне регулювання” та визначення понять “ринок цінних паперів”, “боргові цінні папери” й “державні боргові цінні папери”, ми можемо надати узагальнене визначення поняття “державне регулювання ринку державних боргових цінних паперів”. Тож, державне регулювання ринку державних боргових цінних паперів – це комплекс заходів прямого та опосередкованого впливу органів державної влади на учасників ринку та на суспільні відносини, що виникають між ними у процесі випуску, розміщення та обігу державних боргових цінних паперів, з метою найбільш ефективного використання фінансових ресурсів, а також запобігання негативним наслідкам діяльності учасників ринку та подолання таких наслідків.

Проаналізувавши праці науковців, можемо стверджувати, що поняття державне управління та державне регулювання подібні одне до одного, але все ж таки відрізняються. Державне управління передбачає більше прямий вплив на суспільні процеси та має здебільшого розпорядчий характер. У свою чергу, державне регулювання орієнтовано як на прямий вплив на суспільні процеси, так і на створення необхідних умов для розвитку таких процесів у тому чи іншому напрямі. Державне регулювання передбачає більшу альтернативність у поведінці об'єктів управлінського впливу.

Поняття “державне регулювання” здебільшого використовується для означення впливу органів державної влади на соціально-економічну складову суспільного життя; застосовується поняття “державне регулювання економіки”. Ми з'ясували, що ДРЕ розглядається з двох основних позицій – як процес впливу та як сукупність певних заходів впливу. Також нами запропоноване уточнене визначення поняття “державне регулювання економіки”.

Проаналізувавши визначення понять “ринок цінних паперів” та “боргові цінні папери”, ми дійшли висновку, що ринок цінних паперів може розглядатись як сукупність суб'єктів ринку а також як сукупність відносин, що виникають щодо емісії, розміщення та обігу цінних паперів. Ми визначили, що боргові цінні папери мають три основних характеристики, а саме: вони позначають зобов'язання повернути запозичені кошти у визначений час; передбачають виплату емітентом певного доходу для утримувача цінного паперу; не передбачають набуття власником боргових цінних паперів права брати участь в управлінні діяльністю емітента.

На основі проаналізованого матеріалу запропоновано авторське визначення поняття “державне регулювання ринку державних боргових цінних паперів”, а саме: це є комплекс заходів прямого та опосередкованого впливу органів державної влади на учасників ринку та на суспільні відносини, що виникають між ними у процесі випуску, розміщення та обігу державних боргових цінних паперів, з метою найбільш ефективного використання фінансових ресурсів, а також запобігання негативним наслідкам діяльності учасників ринку та подолання таких наслідків.

Ми розуміємо, що наведене визначення не є абсолютно досконалим і для подальшого уточнення потрібно проводити більш глибокий аналіз зазначених понять.

Список використаних джерел*

1. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад.: Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ: НАДУ, 2010. С. 148.
2. Державне управління: підручник: у 2 т. Т. 1 / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; ред. кол.: Ю. В. Ковбасюк (голова), К. О. Ващенко (заст. голови), Ю. П. Сурмін (заст. голови) та ін.. – Київ: Дніпропетровськ: НАДУ, 2012. С. 143.
3. Бакуменко В. Д., Усаченко Л. М., Червякова О. В. Теоретичні засади державного управління: навч. посіб. / за заг. ред. Л. М. Усаченко. Київ: НВП “Інтерсервіс”, 2013. С. 44.
4. Адміністративне право України. Академ. курс: підручник: у 2 т. Т. 1. Загальна частина / ред. кол.: В. Б. Авер'янов (голова) та ін. Київ: Юрид. думка, 2004. С. 63–64.
5. Державне регулювання економіки: навч. посіб. / С. М. Чистов, А. Є. Никифоров, Т. Ф. Куценко та ін. Вид. 2-ге, доопрац. і допов. Київ: КНЕУ, 2004. С. 16–19.
6. Михасюк І. Р., Швайка Л. А. Державне регулювання економіки: підручник. Львів: Магнолія плюс; В. М. Піча, 2006. С. 9–10.
7. Третяк Г. С., Бліщук К. М. Державне регулювання економіки та економічна політика: навч. посіб. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2011. С. 17.
8. Гриньова В. М., Новікова М. М. Державне регулювання економіки : підручник. Київ: Знання, 2008. 398 с.
9. Стеченко Д. М. Державне регулювання економіки: навч. посіб. 3-тє вид., випр. Київ, 2006. С. 5.
10. Joseph E. Stiglitz, 2008, Government Failure vs. Market Failure: Principles of Regulation, Columbia University Academic Commons URL: http://academiccommons.columbia.edu/download/fedora_content/download/ac:126998/CONTENT/JES.Govt.Failure.Mkt.Failure.pdf. Р. 3–6.
11. Robert Litan, 2008, Regulation, The concise encyclopedia of economics / edited by David R. Henderson. URL: <http://www.econlib.org/library/Enc/Regulation.html>.
12. Благун І. Г., Сорока Р. С., Єлейко І. В. Фінанси: навч. посіб. Львів: Магнолія. 2007. С. 244–248.
13. Чередніченко Н. І. Ринок цінних паперів: метод, вказівки і завдання для самост. вивчення дисципліни. Київ: МАУП, 2004. С. 5.
14. Мельник В. А. Ринок цінних паперів: довід. керівника підприємства. Спец. вип. Київ: А.Л.Д.; ВІРА-Р, 1998. С. 107.
15. Лісовий В. П., Отченаш К. Г., Токар В. В. Торгівля цінними паперами: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2010. С. 117.
16. Закон України “Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні” від 30 жовт. 1996 р. № 448/96-ВР. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/448/96-%D0%B2%D1%80>.
17. Закон України “Про цінні папери та фондовий ринок” від 23 лют. 2006 р. № 3480-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>.

*Список складено в порядку посилань.

Надійшла до редколегії 15.05.2017 р.